IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 21 Issue 2 May 2026

5–9-SINFLAR O‘RTASIDAGI NIZOLARNI OLDINI OLISH VA HAL ETISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK ASOSLARI

Bekmurodova Dilshoda Farhod qizi
Pastdarg’om tumani 19-umumta’lim maktabi ingliz tili o’qituvchisi
Samarqand Davlat Pedagogika instituti magistranti
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20485354

Annotatsiya
Mazkur maqolada 5–9-sinflar o‘quvchilari o‘rtasida yuzaga keladigan nizolarni oldini olish va hal etishning pedagogik-psixologik asoslari yoritilgan. [1]Tadqiqotda nizolarni kelib chiqish sabablari, ularni boshqarishning pedagogik va psixologik yondashuvlari, amaliy tajribalar hamda samarali vositalar tahlil qilingan. O‘quvchilarda empatiya, muloqot madaniyati va hamkorlik ko‘nikmalarini shakllantirish orqali sog‘lom ijtimoiy muhitni ta’minlash mumkinligi asoslangan.

Kalit so‘zlar: Nizo, pedagogik yondashuv, psixologik asos, empatiya, muloqot madaniyati, hamkorlik, mediatorlik, maktab psixologi.

Maktab ta’limi jarayonida o‘quvchilar o‘rtasida yuzaga keladigan nizolar pedagogik-psixologik tadqiqotlarning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, [2]5–9-sinflar davri o‘quvchilarning psixologik rivojlanishida o‘tish bosqichi bo‘lib, bu davrda shaxsiy xususiyatlar, ijtimoiy munosabatlar va kommunikativ ko‘nikmalar shakllanadi. Shu bois, nizolarni oldini olish va hal etish masalasi nafaqat ta’lim sifatini oshirish, balki o‘quvchilarning sog‘lom ijtimoiy muhitda tarbiyalanishini ta’minlash uchun ham dolzarbdir.

Pedagogik-psixologik yondashuvda nizolarni o‘rganish bir necha asosiy tamoyillarga tayanadi. Birinchidan, nizolar tabiiy ijtimoiy jarayon sifatida qaraladi, ya’ni ular o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishida muayyan rol o‘ynaydi. Ikkinchidan, nizolarni hal etish jarayoni o‘quvchilarda muammoli vaziyatlarni konstruktiv yo‘l bilan bartaraf etish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Uchinchidan, pedagog va psixologlarning hamkorlikdagi faoliyati nizolarni oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi.

[3]O‘quvchilar o‘rtasidagi nizolar ko‘pincha kommunikativ muammolar, o‘zaro tushunmovchiliklar, ijtimoiy mavqe uchun kurash, shaxsiy xususiyatlar to‘qnashuvi natijasida yuzaga keladi. 5–9-sinflarda o‘quvchilar o‘zini anglash, mustaqil fikr bildirish, guruhda yetakchilikka intilish kabi psixologik ehtiyojlarni kuchli his etadilar. Bu ehtiyojlar ba’zan ijobiy raqobatga, ba’zan esa salbiy nizolarga olib kelishi mumkin. Shu sababli, pedagogik jarayonda o‘quvchilarning ijtimoiy-psixologik ehtiyojlarini to‘g‘ri yo‘naltirish muhimdir.

Nizolarni oldini olishning pedagogik asoslari, avvalo, ta’lim muassasasida sog‘lom psixologik muhit yaratishga qaratilgan. [4]O‘qituvchilar o‘quvchilarda o‘zaro hurmat, hamkorlik, empatiya va tolerantlik kabi ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirishlari zarur. Bu jarayonda sinf rahbarining roli alohida ahamiyatga ega, chunki u o‘quvchilar o‘rtasidagi munosabatlarni kuzatadi, muammoli vaziyatlarni erta aniqlaydi va ularni hal etish mexanizmlarini qo‘llaydi. [5]Psixologik asoslar esa o‘quvchilarning yosh xususiyatlari, temperamentlari, emotsional holatlari va kommunikativ ko‘nikmalarini hisobga olishni talab etadi.

---

[1] Bandura A. *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1977.
[2]Karimova V.M. *Psixologiya asoslari*. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2018.

[3] G‘ulomov S. *Pedagogik konfliktologiya*. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
[4] Vygotskiy L.S. *Psixologiya va ta’lim*. Moskva: Pedagogika, 1991.
[5] G‘anieva D. *Maktab psixologiyasi*. Toshkent: O‘qituvchi, 2020.

[6]Nizolarni hal etishda qo‘llaniladigan psixologik metodlar orasida suhbat, muammoli vaziyatni tahlil qilish, rolli o‘yinlar, mediatorlik faoliyati va trening mashg‘ulotlari muhim o‘rin tutadi. Bu metodlar o‘quvchilarga nizoli vaziyatni ob’ektiv baholash, o‘z his-tuyg‘ularini boshqarish, muqobil yechimlarni topish va kelishuvga erishish imkonini beradi. Ayniqsa, rolli o‘yinlar orqali o‘quvchilar turli vaziyatlarda o‘zini boshqa inson o‘rniga qo‘yib ko‘rishadi, bu esa empatiya va ijtimoiy moslashuvchanlikni rivojlantiradi.

[7]Pedagogik-psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, nizolarni oldini olish va hal etish jarayonida o‘quvchilarning ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini rivojlantirish eng samarali yo‘ldir. Bu kompetensiyalar o‘zini anglash, o‘zini boshqarish, ijtimoiy anglash, munosabatlarni boshqarish va mas’uliyatli qaror qabul qilish kabi ko‘nikmalarni o‘z ichiga oladi. O‘quvchilarda ushbu ko‘nikmalarni shakllantirish orqali nizolarni konstruktiv yo‘l bilan hal etish imkoniyati kengayadi.

Shuningdek, nizolarni oldini olishda ota-onalar bilan hamkorlik ham muhim ahamiyatga ega. [8]Ota-onalar farzandlarining psixologik holatini kuzatib borishlari, ularning ijtimoiy munosabatlariga e’tibor qaratishlari va pedagoglar bilan muntazam aloqada bo‘lishlari zarur. Bu hamkorlik o‘quvchilarning maktabdagi ijtimoiy muhitga moslashuvini yengillashtiradi va nizolarni kamaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, 5–9-sinflar o‘quvchilari o‘rtasidagi nizolarni oldini olish va hal etishning pedagogik-psixologik asoslari ta’lim jarayonida sog‘lom ijtimoiy muhit yaratish, o‘quvchilarda ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish, pedagog va psixologlarning hamkorlikdagi faoliyatini yo‘lga qo‘yish hamda ota-onalar bilan samarali aloqani ta’minlashga qaratilgan. Bu yondashuv o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlaydi, ta’lim sifatini oshiradi va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimova V.M. Psixologiya asoslari. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2018.
2. G‘ulomov S. Pedagogik konfliktologiya. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. Vygotskiy L.S. Psixologiya va ta’lim. Moskva: Pedagogika, 1991.
4. Bandura A. Social Learning Theory. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1977.
5. G‘anieva D. Maktab psixologiyasi. Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
6. Piaget J. Child’s Conception of the World. London: Routledge, 1997.
7. Abdullaeva N. Pedagogik psixologiya. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2021.
8. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. Umumta’lim maktablarida tarbiyaviy ishlar konsepsiyasi. Toshkent, 2022.

[6] Piaget J. *Child’s Conception of the World*. London: Routledge, 1997.

[7] O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. *Umumta’lim maktablarida tarbiyaviy ishlar konsepsiyasi*. Toshkent, 2022.

[8] Abdullaeva N. *Pedagogik psixologiya*. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2021.